

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
Кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри соціальної педагогіки
та корекційної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент

_____ Алла РЕВТЬ

«_____» _____ 2026 р.

ДІЯЛЬНІСТЬ НЕДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ВНУТРІШНЬО
ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

Спеціальність 231 Соціальна робота

Бакалаврська робота
на здобуття кваліфікації – бакалавр з соціальної роботи за спеціалізацією
«Соціальна педагогіка»

Автор роботи: Германчук Назар Володимирович _____
підпис

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент Гук Орест Васильович _____
підпис

Дрогобич, 2026

ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ

«Діяльність недержавних організацій з внутрішньо переміщеними особами»

Оцінка за стобальною шкалою: _____

Оцінка за національною чотирибальною шкалою: _____

Коротка мотивація захисту:

Дата

Голова ЕК _____
підпис

прізвище, ім'я

Секретар ЕК _____
підпис

прізвище, ім'я

Анотація

У роботі представлено ґрунтовне наукове дослідження теоретичних та практичних засад діяльності недержавних організацій з внутрішньо переміщеними особами. Розкрито сутність поняття внутрішньо переміщених осіб, охарактеризовано їхній правовий статус, основні соціальні, правові, економічні та психологічні проблеми. Особливу увагу приділено ролі громадських організацій, благодійних фондів, волонтерських ініціатив та міжнародних гуманітарних структур у системі підтримки ВПО.

У дослідженні проаналізовано основні напрями допомоги внутрішньо переміщеним особам, зокрема гуманітарну, соціальну, правову, психологічну, освітню та інтеграційну підтримку. Визначено значення недержавних організацій у забезпеченні базових потреб переселенців, захисті їхніх прав, сприянні адаптації до нових умов життя та інтеграції у приймаючі громади. Окреслено особливості взаємодії недержавного сектору з органами державної влади, місцевого самоврядування та міжнародними партнерами.

Зроблено висновок, що недержавні організації є важливими суб'єктами соціальної допомоги ВПО, оскільки вони здатні оперативно реагувати на потреби людей, надавати адресну підтримку та сприяти формуванню соціальної згуртованості в громадах.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, ВПО, недержавні організації, громадські організації, соціальна підтримка, гуманітарна допомога, правовий захист, психологічна допомога, інтеграція.

Annotation

The paper presents a thorough scientific study of the theoretical and practical foundations of the activities of non-governmental organizations working with internally displaced persons. The essence of the concept of internally displaced persons is revealed, their legal status is characterized, and the main social, legal, economic, and psychological problems are outlined. Special attention is paid to the role of public organizations, charitable foundations, volunteer initiatives, and international humanitarian structures in the system of support for internally displaced persons.

The study analyzes the main areas of assistance to internally displaced persons, in particular humanitarian, social, legal, psychological, educational, and integration support. The importance of non-governmental organizations in meeting the basic needs of displaced persons, protecting their rights, facilitating their adaptation to new living conditions, and promoting their integration into host communities is determined. The features of cooperation between the non-governmental sector, public authorities, local self-government bodies, and international partners are also outlined.

It is concluded that non-governmental organizations are important actors in providing social assistance to internally displaced persons, as they are able to respond promptly to people's needs, provide targeted support, and contribute to strengthening social cohesion in communities.

Keywords: internally displaced persons, IDPs, non-governmental organizations, public organizations, social support, humanitarian assistance, legal protection, psychological assistance, integration.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ	
1.1. Поняття та правовий статус внутрішньо переміщених осіб	12
1.2. Спектр проблем внутрішньо переміщених осіб.....	17
1.3. Недержавні організації як суб'єкти допомоги внутрішньо переміщеним особам.....	23
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ	
2.1. Гуманітарна, соціальна, правова та психологічна підтримка внутрішньо переміщених осіб.....	27
2.2. Проблеми та перспективи підвищення ефективності діяльності недержавних організацій у роботі з ВПО	33
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41
ДОДАТКИ.....	4

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі внутрішньо переміщені особи залишаються однією з найбільш численних соціальних груп в Україні, яка потребує комплексної підтримки, захисту та ефективних механізмів інтеграції. Збройна агресія росії проти України, що стала серйозним викликом для її незалежності, суверенітету й територіальної цілісності, істотно вплинула на життя всього українського суспільства. Уже з 2014 року держава зіткнулася з масштабним явищем внутрішньої міграції, яке стало безпрецедентним для новітньої історії України. Це поставило перед країною складне завдання – забезпечити соціально-економічну адаптацію та включення внутрішньо переміщених осіб у життя приймаючих громад. Після початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року масштаби внутрішнього переміщення значно зросли, а кількість ВПО сягнула приблизно 7 мільйонів осіб.

Серед найбільш гострих викликів, пов'язаних з інтеграцією ВПО у приймаючі громади, варто виокремити значне навантаження на органи соціального захисту, пенсійні установи та інші місцеві служби, а також проблему забезпечення переселенців доступним і безпечним житлом. Формування дієвих підходів до розв'язання проблем внутрішньо переміщених осіб має ґрунтуватися на усвідомленні того, що через нерівномірний перебіг воєнних дій сотні тисяч людей не мають змоги швидко й безпечно повернутися до місць свого постійного проживання. Саме тому державна політика щодо ВПО має бути спрямована не лише на тимчасову допомогу, а й на довгострокову соціально-економічну інтеграцію, розвиток приймаючих громад та створення умов для повноцінної участі переселенців у місцевому житті.

У таких умовах особливого значення набуває діяльність недержавних організацій, які часто першими реагують на гуманітарні потреби населення, надають допомогу, захищають права переселенців і сприяють їхній інтеграції у приймаючі громади.

Внутрішнє переміщення в Україні має складний і багатовимірний

характер. Воно пов'язане не лише з безпосередньою загрозою життю та безпеці людей, а й із тривалими наслідками для соціальної структури суспільства, ринку праці, системи соціального захисту, освітньої та медичної сфер. Внутрішньо переміщені особи стикаються з низкою проблем: пошуком житла, працевлаштуванням, відновленням документів, отриманням соціальних виплат, доступом до медичної допомоги, психологічною адаптацією, інтеграцією дітей в освітній простір, подоланням стереотипів і дискримінації. Усі ці виклики потребують не лише адміністративних рішень, а й гнучких форм підтримки, які здатні враховувати конкретні потреби людини або родини.

Саме недержавні організації відіграють важливу роль у роботі з внутрішньо переміщеними особами, оскільки їхня діяльність зазвичай є більш мобільною, адресною та наближеною до потреб конкретних громад. Вони можуть швидко реагувати на кризові ситуації, залучати волонтерів, міжнародну допомогу, благодійні ресурси, створювати локальні програми підтримки та надавати послуги, які доповнюють або частково компенсують обмежені можливості державних інституцій. Недержавний сектор також сприяє формуванню громадянської солідарності, розвитку культури взаємодопомоги та посиленню соціальної згуртованості.

Особливо важливою є участь громадських і благодійних організацій у забезпеченні базових потреб внутрішньо переміщених осіб. До таких потреб належать тимчасове житло, харчування, одяг, засоби гігієни, медикаменти, юридична та психологічна допомога. Крім того, значна увага приділяється довгостроковій підтримці: професійному навчанню, перекваліфікації, допомозі у працевлаштуванні, створенню умов для самозайнятості, підтримці дітей і молоді, інтеграції ВПО у життя територіальних громад. У цьому контексті недержавні організації виступають не лише як надавачі гуманітарної допомоги, а й як активні учасники соціальної політики.

Актуальність дослідження зумовлена також тим, що внутрішньо переміщені особи не є однорідною групою. Серед них є діти, люди похилого віку, особи з інвалідністю, багатодітні родини, самотні батьки, ветерани, люди з

хронічними захворюваннями, особи, які пережили травматичні події. Кожна з цих груп має особливі потреби, що вимагають диференційованого підходу. Недержавні організації завдяки своїй гнучкості можуть розробляти спеціальні програми для окремих категорій переселенців, поєднуючи матеріальну, правову, психологічну та соціальну підтримку.

Важливим аспектом діяльності недержавних організацій є захист прав внутрішньо переміщених осіб. Ідеться про допомогу у відновленні документів, отриманні соціальних виплат, оформленні статусу ВПО, вирішенні житлових питань, доступі до освіти, охорони здоров'я та правосуддя. Правова підтримка має особливе значення, оскільки переселенці часто опиняються в нових для себе умовах, не володіють достатньою інформацією про свої права або не мають ресурсів для їх реалізації. У таких ситуаціях громадські організації виконують просвітницьку, консультаційну та адвокаційну функції.

Окремої уваги потребує роль недержавних організацій у психологічній підтримці внутрішньо переміщених осіб. Вимушене переміщення часто супроводжується стресом, страхом, втратою почуття безпеки, розривом родинних і соціальних зв'язків. Люди, які залишили домівки, можуть переживати тривожність, емоційне виснаження, невизначеність щодо майбутнього. Тому психологічна допомога, групи підтримки, робота з дітьми, сімейне консультування та програми соціальної адаптації є важливими напрямками роботи недержавного сектору. Така підтримка сприяє не лише подоланню наслідків травматичного досвіду, а й формуванню здатності до активного життя в нових умовах.

Недержавні організації також беруть участь у процесах інтеграції ВПО у приймаючі громади. Інтеграція передбачає не лише фізичне розміщення людей на новому місці, а й їхнє включення в економічне, культурне, освітнє та громадське життя. Важливим завданням є налагодження взаємодії між місцевими жителями та переселенцями, запобігання соціальній напрузі, подолання упереджень і створення умов для рівноправної участі ВПО у житті громади. У цьому напрямі громадські організації проводять інформаційні

кампанії, культурні заходи, тренінги, освітні програми, ініціативи з громадської участі.

Ступінь дослідження проблеми. Питання внутрішнього переміщення, соціального захисту ВПО та ролі громадянського суспільства у подоланні гуманітарних криз досліджуються у працях українських і зарубіжних науковців, аналітичних звітах міжнародних організацій, матеріалах державних установ, правозахисних і благодійних організацій. Питання соціальної поведінки особистості в умовах тривалої нестабільності розглядалися у працях низки українських соціологів, зокрема Л. Бевзенко, Н. Бойко, О. Злобіної, А. Зоткіна, М. Кухти, І. Мартинюк, О. Панькової, М. Паращевіна, Н. Соболевої, М. Шульги та інших дослідників. У центрі їхньої уваги перебуває пошук дієвих інституційних і позаінституційних механізмів соціальної регуляції поведінки людини в умовах суспільної невизначеності та кризових трансформацій. Напрацювання цих учених можуть бути методологічно корисними для аналізу міграційної поведінки внутрішньо переміщених осіб, а також для глибшого осмислення процесів їхньої адаптації, соціального включення та інтеграції в приймаючі громади.

У сучасному українському науковому дискурсі проблема внутрішньо переміщених осіб є предметом активного дослідження. Значний внесок у її вивчення зробили такі науковці, як О. Балакірева, Н. Гусак, Т. Доронюк, О. Міхеєва, Ю. Муромцева, У. Садова, В. Середа, Т. Старинська, А. Солодько, Т. Семигіна, С. Трухан та інші. У їхніх працях аналізуються різні аспекти становища ВПО, зокрема соціальна адаптація, інтеграція в нове середовище, доступ до ресурсів, взаємодія з приймаючими громадами та інституційні механізми підтримки переселенців.

Серед українських джерел варто виокремити статтю Т. П. Спіріної, А. М. Котелевець, А. В. Дулі “Огляд досвіду проєктної діяльності неурядових організацій щодо соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб”, у якій розглянуто роль громадських ініціатив у наданні соціальної підтримки ВПО. Також важливими є аналітичні матеріали Секретаріату Уповноваженого

Верховної Ради України з прав людини, зокрема “Аналіз виконання Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року”, де висвітлено стан реалізації державної політики щодо ВПО та необхідність взаємодії органів влади з громадським сектором. Окрему цінність мають звіти громадських організацій, наприклад матеріали ГО “Група впливу”, які аналізують практичні проблеми переселенців, їхню участь у житті громад, доступ до правової допомоги, соціальних послуг і механізмів представництва інтересів ВПО..

Метою роботи є дослідження діяльності недержавних організацій з внутрішньо переміщеними особами, визначення основних напрямів їхньої роботи, значення для системи соціальної підтримки та ролі у процесі адаптації й інтеграції переселенців.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

- розкрити сутність поняття «внутрішньо переміщені особи» та визначити основні проблеми, з якими вони стикаються;
- охарактеризувати роль недержавних організацій у системі допомоги ВПО;
- проаналізувати основні напрями діяльності громадських, благодійних і волонтерських організацій у роботі з переселенцями;
- визначити значення правової, соціальної, психологічної та гуманітарної підтримки для внутрішньо переміщених осіб;
- окреслити проблеми й перспективи розвитку діяльності недержавного сектору у сфері підтримки ВПО.

Об’єктом дослідження є внутрішньо переміщені особи як соціальна група, що потребує підтримки, захисту та інтеграції у нове середовище.

Предметом дослідження є діяльність недержавних організацій, спрямована на допомогу, соціальний захист, адаптацію та інтеграцію внутрішньо переміщених осіб.

Методи дослідження. У роботі можуть бути використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналіз і синтез – для вивчення наукових підходів до проблеми ВПО та діяльності недержавних організацій;

порівняльний метод – для зіставлення різних форм і напрямів допомоги; системний підхід – для розгляду недержавних організацій як складової ширшої системи соціальної підтримки; узагальнення – для формулювання висновків щодо ефективності та значення їхньої діяльності. Також доцільним є використання аналізу нормативно-правових актів, звітів громадських і міжнародних організацій, статистичних матеріалів і практичних прикладів реалізації програм підтримки ВПО.

Наукова і практична значущість роботи полягає в тому, що дослідження дозволяє поглибити розуміння ролі недержавних організацій у вирішенні проблем внутрішньо переміщених осіб. Практичне значення полягає у можливості використання результатів роботи для вдосконалення механізмів співпраці між державними структурами, місцевими громадами та громадським сектором, а також для підвищення ефективності програм допомоги ВПО. Матеріали дослідження можуть бути корисними для студентів, соціальних працівників, представників громадських організацій, органів місцевого самоврядування та всіх, хто займається питаннями соціального захисту й інтеграції переселенців.

Обсяг та структура роботи. Обсяг бакалаврської роботи становить 47 сторінок друкованого тексту. Робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

1.1. Поняття та правовий статус внутрішньо переміщених осіб

У 2014 році Україна вперше у своїй новітній історії опинилася перед масштабним викликом зовнішньої військової агресії, наслідком якої стала окупація приблизно 8% території держави. На цих територіях до початку окупації проживало понад 5,8 мільйона осіб. Найбільш складною та напруженою стала ситуація в окремих районах Донецької та Луганської областей, де внаслідок окупаційних процесів розгорнулися активні бойові дії. За таких обставин значна частина місцевого населення втратила можливість безпечно залишатися у місцях свого постійного проживання. Не менш як половина мешканців цих територій була змушена залишити свої домівки та переміститися до інших регіонів України, що перебували під контролем української влади.

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну, розпочате 24 лютого 2022 року, стало причиною масштабної гуманітарної кризи, що охопила практично всю територію держави. У відповідь на збройну агресію Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» було запроваджено правовий режим воєнного стану, дія якого надалі неодноразово продовжувалася з огляду на тривалість і небезпеку воєнних дій [45].

Подальше загострення безпекової ситуації, регулярні обстріли різних регіонів України, руйнування житлового фонду, об'єктів критичної та соціальної інфраструктури безпосередньо вплинули на масштаби вимушеної міграції населення. Унаслідок цих обставин значна кількість громадян була змушена залишити місця постійного проживання, переміщуючись як у межах України до відносно безпечніших регіонів, так і за кордон у пошуках захисту, безпеки та базових умов для життя.

Ключовим поняттям нашого дослідження є категорія «внутрішньо

переміщена особа» (ВПО). В офіційному українському дискурсі для позначення цієї категорії населення використовується саме таке трактування. Згідно з нормативним визначенням, ВПО є громадянин України, який постійно проживає на її території, але був змушений або самостійно вирішив залишити своє місце проживання внаслідок збройного конфлікту, тимчасової окупації, масових проявів насильства, системних порушень прав людини, а також надзвичайних ситуацій природного чи техногенного походження або з метою уникнення їхніх негативних наслідків [17].

Водночас у засобах масової інформації та повсякденному суспільному мовленні поряд із поняттям ВПО часто використовуються інші терміни, зокрема «біженець», «переселенець», «тимчасово переміщена особа». Однак ці поняття мають різне змістове навантаження і не завжди є коректними щодо людей, які були змушені змінити місце проживання в межах України.

Термін «біженець» в офіційному значенні застосовується до особи, яка не є громадянином України та перебуває поза межами країни своєї громадянської належності через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань. Цей статус може стосуватися особи без громадянства, яка перебуває за межами країни свого попереднього постійного проживання і не може або не хоче повернутися туди через зазначені побоювання [18].

У медійному просторі термін «біженець» інколи застосовується щодо людей, переміщених із Донецької та Луганської областей, з огляду на події, пов'язані зі спробами відокремлення цих територій. Однак таке визначення є некоректним і може сприйматися як образливе, адже ці люди залишаються громадянами України, не перетинають міжнародно визнаний державний кордон і мають право на захист та підтримку з боку власної держави.

Іншим поширеним поняттям є «переселенець». Воно означає особу, яка переселилася, переселяється або була переселена на нове місце проживання [19]. Саме цей термін доволі часто використовується у засобах масової інформації, а також трапляється на офіційних ресурсах державних органів, зокрема на сайті Міністерства соціальної політики України. Проте поняття

«переселенець» є ширшим і нейтральнішим за змістом, оскільки саме по собі не вказує на вимушений характер переміщення, наявність загроз життю чи безпеці, а також на трагічні обставини, які могли спричинити масове залишення людьми своїх домівок.

На відміну від цього, визначення ООН акцентує увагу саме на вимушеному характері такого переміщення. Внутрішньо переміщеними особами вважаються люди або групи людей, які були змушені залишити свої домівки чи місця постійного проживання, рятуючись від наслідків збройного конфлікту, загального насильства, порушень прав людини, стихійних лих або техногенних катастроф, але при цьому не перетнули міжнародно визнаний державний кордон своєї країни [20].

Ще одним поняттям, яке трапляється у публічному просторі, є «тимчасово переміщені особи». Хоча воно досить часто використовується в медіа, у законодавчому та суспільному дискурсі йому не надано чіткого й усталеного визначення. Ймовірно, вживання цього терміна пов'язане з прагненням підкреслити тимчасовий характер вимушеного переміщення, подібно до того, як у правовому полі використовується поняття «тимчасово окупована територія України». Водночас така термінологія може створювати уявлення про короткотривалість проблеми, хоча на практиці значна частина ВПО стикається з довготривалими викликами адаптації, інтеграції та відновлення стабільного життя.

Важливим для дослідження є також розмежування понять «мігрант» і «внутрішньо переміщена особа». Мігрантом зазвичай вважають людину, яка свідомо та добровільно перетинає державні або адміністративно-територіальні кордони з метою зміни місця проживання або навіть без такої мети [21].

Основна відмінність між мігрантом і внутрішньо переміщеною особою полягає у причинах та межах переміщення. Мігрант, як правило, змінює місце проживання добровільно – з особистих, економічних, професійних або інших мотивів, і може переміщуватися як усередині країни, так і за її межі. Натомість внутрішньо переміщена особа не залишає територію своєї держави, а її

переміщення має вимушений характер. Причинами такого переміщення є прагнення уникнути небезпеки, спричиненої збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, насильством, масовими порушеннями прав людини або надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного походження. Саме тому поняття ВПО є більш точним і коректним для позначення осіб, які були змушені залишити свої домівки, але залишилися в межах України та продовжують перебувати під юрисдикцією і захистом української держави.

Держава несе ключову відповідальність за формування таких правових, соціальних та організаційних умов, за яких права вимушених переселенців будуть гарантовані й захищені на рівні з правами інших громадян України. Водночас така підтримка має враховувати специфічні потреби цієї категорії населення, що виникли внаслідок раптового та вимушеного залишення місця постійного проживання. Йдеться не лише про забезпечення формальної рівності, а й про створення реальних можливостей для доступу до житла, соціального захисту, медичної допомоги, освіти, працевлаштування та інших необхідних ресурсів.

Конституційною основою такого підходу є положення статті 3 Конституції України, відповідно до якої людина, її життя і здоров'я, честь, гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Саме права і свободи людини, а також гарантії їх реалізації визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава, у свою чергу, відповідає перед людиною за результати своєї діяльності, а утвердження та забезпечення прав і свобод людини є її головним обов'язком [6, с. 2].

Варто підкреслити, що правовий статус, гарантії, права та свободи вимушених переселенців і членів їхніх сімей регулюються комплексом нормативно-правових актів. До них належать закони України, постанови, підзаконні акти та інші правові документи, ухвалені державою з метою реагування на потреби внутрішньо переміщених осіб. Ці акти спрямовані на врегулювання основних аспектів їхньої життєдіяльності в умовах складних обставин, пов'язаних із вимушеним переміщенням, втратою житла, зміною

соціального середовища та необхідністю адаптації до нових умов проживання.

На сучасному етапі система нормативно-правового забезпечення захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, а також громадян, які проживають на окупованих територіях, є достатньо сформованою та охоплює низку важливих правових актів. Її основу становлять, зокрема, Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021.

Зазначені документи спрямовані насамперед на гарантування внутрішньо переміщеним особам і членам їхніх сімей прав та свобод, передбачених Конституцією України. Вони мають забезпечити створення належних умов для соціальної адаптації ВПО, їхнього тимчасового житлового забезпечення, а також формування цілісної та послідовної державної політики у сфері захисту прав людини.

Важливим завданням цих нормативних актів є також налагодження узгодженої взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Така координація необхідна для ефективного виконання заходів, пов'язаних із реалізацією та захистом прав і свобод людини, зокрема осіб, які постраждали внаслідок окупації та вимушеного переміщення.

Крім того, ці документи передбачають створення в Україні дієвого, доступного, зрозумілого та передбачуваного механізму реалізації прав людини. Такий механізм має включати конкретні заходи, визначення джерел і обсягів фінансування, відповідальних виконавців, партнерів реалізації, очікувані результати, а також індикатори оцінювання ефективності виконання поставлених завдань [2].

Таким чином, в умовах тривалого збройного конфлікту, а також складної соціально-економічної ситуації в державі, проблема захисту прав та інтересів внутрішньо переміщених осіб набуває особливої актуальності.

У зв'язку з цим держава запроваджує для внутрішньо переміщених осіб додаткові права, соціальні гарантії та механізми допомоги, які мають

полегшити процес їх інтеграції в приймаючі громади. Такі заходи покликані забезпечити доступ до житла, соціальних послуг, освіти, медичної допомоги, працевлаштування та інших ресурсів, необхідних для стабілізації життєвого становища переселенців.

Водночас національна нормативно-правова база у сфері захисту внутрішньо переміщених осіб потребує подальшого вдосконалення. Її розвиток має здійснюватися з урахуванням міжнародних підходів, вимог і стандартів соціального захисту ВПО та членів їхніх сімей. Це дозволить підвищити ефективність державної соціальної політики, забезпечити більш послідовне реагування на потреби переселенців і сприяти їхній довгостроковій соціальній інтеграції.

1.2. Спектр проблем внутрішньо переміщених осіб

Процес інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади має бути орієнтований на комплексне розв'язання їхніх проблем, задоволення актуальних потреб, а також забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів. Важливе значення в цьому контексті мають організаційні та правові механізми надання соціальних послуг, зокрема послуг соціальної інтеграції та реінтеграції, які передбачені й гарантуються законодавством України [16; 17]. Специфіка проблем і потреб ВПО значною мірою залежить від обставин їхнього вимушеного переміщення, рівня втрати ресурсів, а також від необхідності адаптуватися до нових соціальних, економічних і побутових умов.

Українські дослідники та фахівці у сфері соціальної роботи серед основних труднощів, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи, виокремлюють соціально-економічні, матеріально-побутові, особистісні, соціально-правові проблеми, а також прояви психологічної дезадаптації [1]. У багатьох випадках ВПО, окремі сім'ї та сім'ї з дітьми поступово долають ці труднощі, облаштовують побут і адаптуються до життя в новій громаді. Водночас частина переселенців опиняється у складних життєвих обставинах і не має достатніх внутрішніх або зовнішніх ресурсів для самостійного

подолання кризової ситуації.

Дослідження потреб ВПО, а також способів подолання складних життєвих обставин сім'ями та сім'ями з дітьми з числа внутрішньо переміщених осіб дозволило В. Лютому та А. Дулі визначити низку взаємопов'язаних проблем. Такі проблеми можуть мати спільні причини або, навпаки, зумовлювати появу одна одної. До них належать матеріально-побутові труднощі, зокрема скрутне фінансове становище, відсутність належного житла, безробіття, відмова в отриманні соціальної допомоги тощо; психологічні проблеми, серед яких пригнічений емоційний стан, прояви агресії з боку оточення, наявність залежностей та інші деструктивні стани; а також проблеми, пов'язані з втратами – втратою житла, заощаджень, документів, погіршенням здоров'я, травмами чи набутими захворюваннями [10].

Значна частина внутрішньо переміщених осіб у повсякденному житті стикається з низкою соціальних, матеріальних і побутових труднощів. Передусім це пов'язано з тим, що після вимушеного переміщення багато базових потреб залишаються недостатньо задоволеними. Йдеться, зокрема, про потребу в безпечному, стабільному та належно облаштованому житлі, доступі до продуктів харчування, медичних послуг, соціальної підтримки та інших життєво необхідних ресурсів.

До найбільш поширених проблем, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи, належать:

- пошук і забезпечення житлом, а також доступ до достатнього харчування;
- відновлення втрачених або пошкоджених документів, необхідних для підтвердження особи, отримання послуг і реалізації прав;
- своєчасне отримання пенсій, соціальних виплат та інших видів державної допомоги;
- доступ до соціальних і медичних послуг, особливо для осіб, які потребують спеціалізованого лікування, медичного супроводу, реабілітації або постійного догляду;

- професійна перепідготовка, підвищення кваліфікації та пошук можливостей для працевлаштування;
- влаштування дітей до закладів освіти, а також забезпечення безперервності або відновлення їхнього навчального процесу [12].

Окремої уваги потребує те, що серед внутрішньо переміщених осіб є значна кількість представників соціально вразливих груп. До них належать люди з інвалідністю або особливими потребами, особи похилого віку, самотні матері чи батьки, малозабезпечені сім'ї та інші категорії населення, які потребують посиленої підтримки. Вимушене переселення для таких осіб не лише створює додаткові труднощі, а й посилює вже наявні ризики соціальної незахищеності, погіршення матеріального становища, ізоляції та обмеженого доступу до необхідних послуг.

Важливо враховувати, що внутрішньо переміщені особи нерідко переживають відчуття соціальної ізоляції, відчуження або недостатнього прийняття з боку приймаючої громади. Такі обставини можуть істотно ускладнювати процес налагодження нових соціальних зв'язків, адаптацію до незнайомого середовища та пошук роботи за новим місцем проживання. Для багатьох ВПО облаштування життя в новій громаді відповідно до попереднього рівня соціального статусу, професійної реалізації та звичного способу життя є складним або майже неможливим. Унаслідок цього вони змушені переглядати власні життєві орієнтири, пристосовуватися до нових умов, опанувати інші професійні компетентності та формувати нові соціальні навички.

Пережитий травматичний досвід може спричиняти низку психологічних і соціально-поведінкових станів, що супроводжуються відчуттям нестабільності, невизначеності та втрати контролю над власним життям. До таких проявів можна віднести:

- втрату автономності, коли людина відчуває, що більше не здатна повною мірою керувати власним життям, а події розгортаються незалежно від її волі;
- втрату суб'єктності, що проявляється у відчутті неможливості

самостійно ухвалювати рішення щодо важливих життєвих питань, ніби ці рішення приймаються іншими людьми без її участі;

- порушення ідентичності, коли особа втрачає відчуття цілісності власного «я», звичних соціальних ролей, життєвих орієнтирів і самовизначення;
- розгубленість, що виявляється у труднощах із концентрацією уваги, упорядкуванням думок і виконанням звичних інтелектуальних або побутових завдань;
- страх неприйняття або відторгнення, коли людина побоюється, що її можуть сприймати упереджено, асоціювати з ворожою стороною або не визнавати повноцінним членом громади;
- відчуття незахищеності, пов'язане з браком стабільності, безпеки, житла, соціальної підтримки або впевненості в майбутньому;
- формування позиції жертви, за якої людина сприймає себе переважно через призму пережитих обставин, втрат або насильницького досвіду;
- накопичення злості та пошук зовнішнього винуватця, коли емоційне напруження спрямовується на пошук тих, кого людина вважає відповідальними за її страждання;
- неможливість планувати майбутнє, що проявляється у втраті впевненості в завтрашньому дні та труднощах із довгостроковим прогнозуванням власного життя;
- сором, зниження самооцінки та почуття провини, які можуть супроводжувати людей, що пережили травматичні події, втрату дому, роботи, соціального статусу або звичного середовища;
- психосоматичні та функціональні прояви, а також ризик використання деструктивних способів подолання емоційної напруги, зокрема через вживання психоактивних речовин;
- реакції на тяжкий стрес і порушення адаптації, серед яких можуть виникати прояви посттравматичного стресового розладу, пов'язаного з пережитим досвідом небезпеки, втрат і вимушеного переміщення [11].

Окремої уваги потребують діти з числа внутрішньо переміщених осіб.

Значна частина дітей залишає окуповані території або райони активних бойових дій у складних умовах, інколи без належним чином оформлених документів чи нотаріальних доручень від батьків, перебуваючи в супроводі родичів або знайомих. Окрім травматичного впливу воєнних подій і самого переміщення, діти часто переживають розрив або послаблення зв'язків із найближчими людьми – батьками, опікунами чи іншими значущими дорослими. Такий досвід може негативно позначатися на їхньому емоційному стані, поведінці та здатності вибудовувати довірливі стосунки.

Рис 1.1. Проблеми ВПО

Втрата стабільного сімейного середовища, яке є основою формування безпечної прив'язаності, може призводити до різних порушень у сфері дитячих емоційних зв'язків. Серед таких порушень можна виокремити:

- негативну або невротичну прив'язаність, коли дитина постійно прагне уваги з боку дорослих, навіть якщо ця увага має негативний характер; у таких випадках вона може провокувати конфлікти, покарання або роздратування дорослих;
- амбівалентну прив'язаність, що проявляється у суперечливому ставленні

до близького дорослого: дитина може одночасно демонструвати потребу в любові, турботі та прихильності, але водночас реагувати різкістю, грубістю або відштовхуванням;

– уникаючу прив'язаність, за якої дитина стає замкненою, емоційно відстороненою, недовірливою до дорослих і однолітків, уникає близьких стосунків та може переконувати себе, що довіряти іншим небезпечно;

– дезорганізовану прив'язаність, коли поведінка дитини стає непослідовною, хаотичною, орієнтованою не на довіру й підтримку, а на самозахист. Такий тип прив'язаності часто формується в дітей, які пережили тяжкий травматичний досвід, нехтування або жорстоке поводження [23].

Отже, інтеграція ВПО в приймаючі громади має враховувати не лише матеріально-побутові чи правові потреби, а й глибокі психологічні наслідки вимушеного переміщення. Особливо важливо забезпечувати підтримку дітям, сім'ям з дітьми та іншим вразливим категоріям, оскільки саме вони найбільше потребують стабільності, безпеки, довіри та поступового відновлення соціальних зв'язків.

Початок форми

1.3. Недержавні організації як суб'єкти допомоги внутрішньо переміщеним особам

Недержавні громадські організації в Україні відіграють важливу роль у розвитку суспільства, впливаючи на різні напрями соціального, економічного, політичного та правового життя держави. Їхня діяльність спрямована на посилення демократичних процесів, захист прав людини, підтримку громадянських свобод, а також на розв'язання актуальних соціальних проблем.

Одним із ключових напрямів роботи громадських організацій є правозахисна діяльність. Такі організації здійснюють моніторинг випадків порушення прав людини, надають громадянам юридичні консультації та допомогу, а також представляють і захищають їхні інтереси у взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування. Завдяки цьому вони сприяють підвищенню рівня правової обізнаності населення та формуванню механізмів громадського контролю.

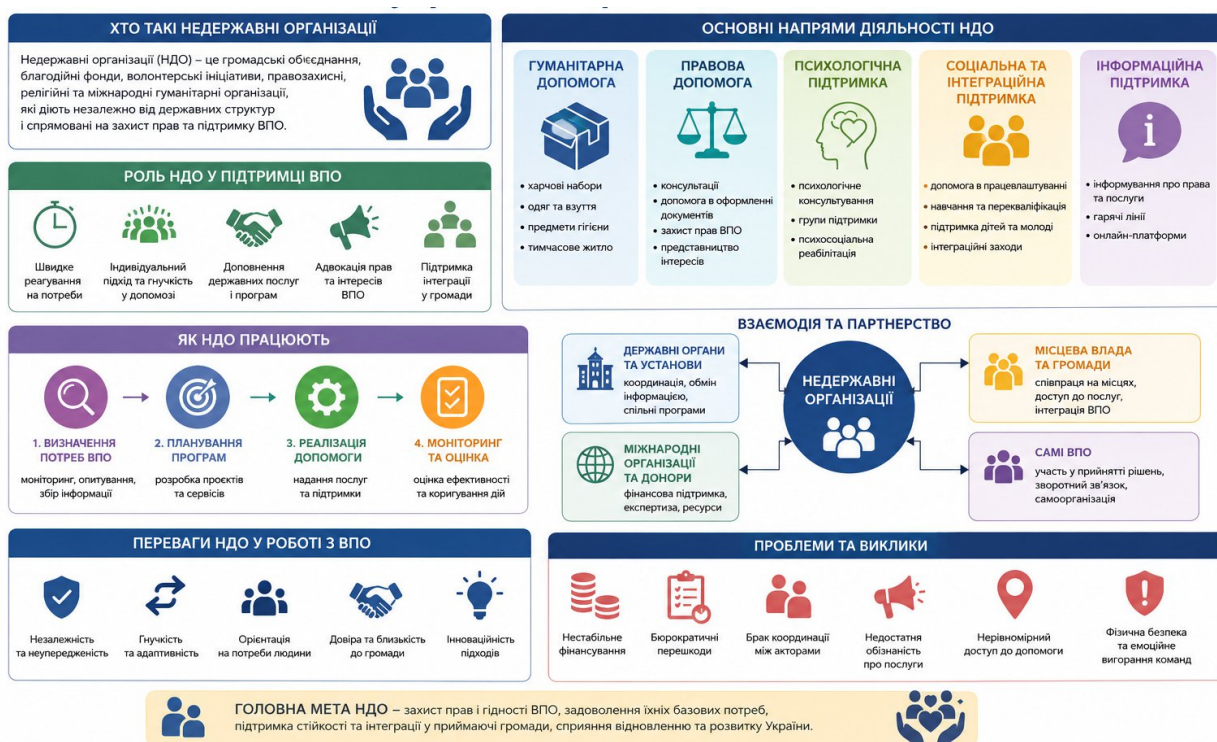

Рис 1.2. Недержавні організації

Значна кількість громадських організацій зосереджує свою діяльність на сфері соціальної підтримки та допомоги вразливим категоріям населення. Зокрема, вони працюють із дітьми, сім'ями, молоддю, людьми з інвалідністю, особами похилого віку, малозабезпеченими громадянами та іншими групами, які потребують додаткового захисту й підтримки. Їхня робота охоплює надання соціальних послуг, гуманітарної допомоги, інформаційної підтримки, консультування та сприяння соціальній інтеграції.

Є. В. Пономаренко пропонує розглядати суспільство крізь призму поділу

на три основні сектори. До першого сектору належать державні інституції, тобто органи, що представляють законодавчу, виконавчу та судову гілки влади. Другий сектор охоплює підприємства, установи та організації різних форм власності, діяльність яких пов'язана з виробництвом товарів, виконанням робіт або наданням послуг. Основною метою таких структур є отримання прибутку, тому саме вони формують економічну основу суспільства. Третій сектор, своєю чергою, включає різноманітні організації та об'єднання, які не належать ані до державного апарату, ані до комерційної сфери [39, с. 102–103].

Оскільки в українському законодавстві відсутнє чітке нормативне визначення поняття «третій сектор», у науковій літературі та практичній діяльності його часто ототожнюють із такими категоріями, як «громадське об'єднання», «недержавна організація», «неурядова організація», «некомерційна» або «неприбуткова організація». Такий підхід зумовлений тим, що в українському суспільно-політичному та науковому дискурсі третій сектор здебільшого розуміють як сукупність добровільних об'єднань громадян, які функціонують незалежно від держави, не мають на меті отримання прибутку та спрямовують свою діяльність на досягнення суспільно корисних цілей.

На думку М. Шевченка та низки інших дослідників, третій сектор можна розглядати як систему усталених принципів, традицій і правових норм, що забезпечують самоорганізацію громадян для врегулювання суспільних відносин відповідно до їхніх потреб та інтересів. Відмінною рисою цієї системи є здатність незалежних від держави й бізнесу громадських об'єднань представляти та захищати інтереси громадян як у взаємодії між собою, так і у відносинах із державними органами та комерційними структурами [45, с. 11].

Варто зазначити, що події, які розпочалися у 2014 році, істотно вплинули на напрями, пріоритети та зміст діяльності громадських організацій в Україні. Після виникнення нових соціальних, безпекових і гуманітарних викликів громадський сектор був змушений переорієнтувати значну частину своєї роботи на підтримку населення, яке постраждало від конфлікту, зокрема внутрішньо переміщених осіб.

Такі зміни підтверджуються результатами комплексного дослідження «НДО у зовнішньому середовищі: організаційні проблеми та можливості розвитку», проведеного на замовлення Форуму недержавних організацій України у період із грудня 2022 року до лютого 2023 року. За даними цього дослідження, у 2022–2023 роках помітно зросла активність громадських організацій у сферах надання юридичних, психологічних і консультаційних послуг, правозахисної діяльності, захисту прав громадян, а також допомоги внутрішньо переміщеним особам у розв’язанні їхніх життєвих проблем. Саме ці напрями стали більш інтенсивними для 56% громадських організацій.

Окрім цього, значне пожвавлення спостерігалося в діяльності організацій, орієнтованих на підтримку місцевих громад та громадських об’єднань. Такий напрям активізували 64% організацій. Також зросла увага до роботи з молоддю та підлітками – цей напрям посилили 57% громадських організацій. Понад половина опитаних організацій, а саме 51%, виявили зацікавленість у налагодженні співпраці з органами державної влади та місцевого самоврядування.

Водночас дослідження засвідчило, що допомога окремим соціально вразливим категоріям населення залишається менш поширеним напрямом роботи громадських організацій. Зокрема, порівняно невелика частка організацій зосереджує свою діяльність на підтримці людей похилого віку, осіб з інвалідністю, мігрантів, а також людей, які повернулися з місць позбавлення волі. Частка таких організацій, за результатами опитування, коливалася приблизно від 26% до 13% [22].

Серед ключових проблем, на вирішення яких спрямована діяльність громадських організацій, можна виокремити такі:

- подолання наслідків збройного конфлікту та сприяння побудови миру – 48%;
- формування ефективного, відкритого й прозорого місцевого самоврядування – 46%;
- адаптація внутрішньо переміщених осіб до нових умов проживання –

42%;

- розв’язання актуальних проблем місцевих громад – 28%;
- посилення соціального захисту населення – 26%;
- протидія домашньому насильству та подолання гендерної нерівності – 25%;
- інші суспільно значущі напрями діяльності [22].

Отже, трансформація діяльності громадських організацій після 2014 та 2022 років свідчить про їхню здатність оперативно реагувати на нові суспільні виклики. Громадський сектор поступово змінює власні пріоритети відповідно до потреб населення, посилюючи участь у підтримці постраждалих груп, розвитку місцевих громад, захисті прав людини та сприянні соціальній згуртованості.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

2.1. Гуманітарна, соціальна, правова та психологічна підтримка внутрішньо переміщених осіб

Сучасна практика роботи з внутрішньо переміщеними особами свідчить, що результативність соціальної підтримки залежить не від окремих разових заходів, а від їхнього комплексного поєднання. Реальна інтеграція таких осіб у життя територіальної громади можлива лише за умови одночасного застосування матеріальної, психосоціальної, правової, освітньої, професійної, культурної та цифрової підтримки. Саме тому важливо систематизувати основні напрями допомоги ВПО, визначити їхній зміст і форми практичної реалізації.

Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб в межах територіальної громади має багатоконпонентний характер. Одним із першочергових її напрямів є матеріально-побутова допомога. Люди, які внаслідок війни були змушені залишити свої домівки, часто втрачають доступ до базових життєвих ресурсів: житла, ліків, засобів пересування, побутових речей та інших необхідних умов для щоденного життя. Для осіб з інвалідністю ці проблеми є ще складнішими, оскільки тимчасове житло або місця розміщення не завжди відповідають їхнім фізичним, сенсорним чи медичним потребам. У цьому контексті громадські організації відіграють важливу роль: вони сприяють пошуку доступного житла, забезпечують людей технічними засобами реабілітації, організовують гуманітарну допомогу та допомагають задовольнити базові потреби. Така підтримка створює основу для подальшої адаптації та включення людини в життя громади [28].

Не менш значущим є напрям психосоціальної підтримки. Війна, вимушене переміщення, втрата звичного середовища та невизначеність майбутнього негативно впливають на емоційний стан людини. Для ВПО ці переживання часто посилюються відчуттям подвійної ізоляції: з одного боку,

через розрив із попереднім соціальним оточенням, а з іншого – через фізичні, сенсорні або комунікативні бар'єри. Громадські організації в цьому напрямі організують групи взаємопідтримки, консультації психологів і соціальних педагогів, арттерапевтичні заняття, а також простори для безпечного спілкування. Такі заходи допомагають зменшити тривожність, відновити почуття безпеки, посилити довіру до інших людей і поступово повернути людині відчуття належності до громади.

Важливе місце у системі підтримки займають правова допомога та адвокація. Внутрішньо переміщені особи нерідко стикаються з труднощами під час оформлення документів, отримання соціальних виплат, доступу до медичних і соціальних послуг, а також із недостатнім розумінням власних прав. Громадські організації надають юридичні консультації, супроводжують людей у вирішенні складних адміністративних питань, проводять навчання з правової обізнаності. Водночас вони виконують і ширшу адвокаційну функцію: порушують питання доступності інфраструктури, інклюзивності соціальних послуг, безбар'єрності громадського простору та впливають на формування місцевої політики [29].

Окремим напрямом є освітня та професійна інтеграція. Для багатьох ВПО втрата місця проживання часто супроводжується втратою роботи або неможливістю продовжувати попередню професійну діяльність. У таких умовах громадські організації сприяють професійній перепідготовці, організують тренінги, навчальні курси, програми наставництва та допомагають у пошуку роботи. Це дає можливість людям здобувати нові навички, відновлювати економічну активність, посилювати власну самостійність і залишатися повноцінними учасниками життя громади.

Не менш важливою є культурна та громадянська інтеграція. Людина, яка опинилася в новому соціальному середовищі, може почуватися відстороненою, чужою або соціально дезорієнтованою. Для осіб з інвалідністю такі відчуття можуть посилюватися через маломобільність, обмежений доступ до громадських просторів або недостатню інклюзивність місцевих заходів. Тому

важливо створювати умови для участі ВПО в культурному, громадському та волонтерському житті громади. Це можуть бути інклюзивні фестивалі, спільні події, клуби за інтересами, волонтерські ініціативи, творчі майстерні та інші форми взаємодії. Участь у таких активностях сприяє налагодженню нових соціальних зв'язків, формуванню почуття приналежності та розвитку більш відкритого й толерантного ставлення громади до людей з інвалідністю.

Особливого значення набуває створення безбар'єрного простору, доступного для всіх мешканців громади. У цьому контексті важливо враховувати положення Плану заходів на 2025–2026 роки з реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 року № 374-р [10].

Сучасним і дедалі більш актуальним напрямом підтримки є цифровізація соціальних послуг та технологічне забезпечення допомоги. Особливо важливим цей напрям є для сільських і віддалених громад, де доступ до державних установ, медичних закладів, соціальних служб і транспортної інфраструктури може бути обмеженим. Громадські організації активно сприяють упровадженню цифрових інструментів: онлайн-консультацій, дистанційних освітніх курсів, мобільних застосунків для комунікації з фахівцями, електронних кабінетів отримувачів соціальних послуг та інших форм віддаленої підтримки.

Завдяки цифровим рішенням внутрішньо переміщені особи можуть отримувати правову, психологічну, освітню та соціальну допомогу навіть у тих населених пунктах, де фізичний доступ до відповідних служб є ускладненим. Це особливо важливо для людей із порушеннями мобільності або тих, хто потребує постійного супроводу. Цифровізація допомагає зменшити вплив територіальних бар'єрів, зробити послуги більш доступними, оперативними та інклюзивними, а також сприяє розвитку мереж взаємодопомоги й соціальної згуртованості [33].

Усі зазначені напрями підтримки тісно пов'язані між собою і лише в

комплексі можуть забезпечити відчутний результат. Матеріальна допомога без психологічного супроводу не завжди дає людині відчуття стабільності; правова поінформованість без можливості працевлаштування не гарантує самостійності; культурна інтеграція без задоволення базових потреб залишається обмеженою. Досвід громадських організацій показує, що саме поєднання різних форм підтримки створює умови для гідного життя, відновлення, соціального включення та повноцінної участі внутрішньо переміщених осіб в житті територіальної громади. Особливо важливу роль у цьому процесі відіграє цифрова підтримка, яка розширює доступ до соціальних послуг, долає просторові обмеження та відкриває нові можливості для інклюзії [9].

Таблиця 2.1.

Напрями соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб громадськими організаціями у територіальній громаді

Напрямок соціальної підтримки ВПО громадськими організаціями	Зміст підтримки	Форми й методи	Суб'єкти
Матеріально-побутова підтримка	Забезпечення житлом, продуктами харчування, одягом, засобами гігієни, медикаментами, речами першої необхідності	Надання гуманітарної допомоги, організація пунктів видачі, пошук тимчасового житла, підтримка в облаштуванні побуту	Громадські організації, благодійні фонди, волонтерські ініціативи, міжнародні донори, місцеві органи влади
Психосоціальна підтримка	Подолання стресу, тривожності, соціальної ізоляції, відновлення внутрішніх ресурсів, підтримка сімей і дітей	Індивідуальні та групові консультації, групи підтримки, тренінги з адаптації, арттерапія, заходи для дітей і молоді	Психологи, соціальні працівники, волонтери, громадські та благодійні організації, центри соціальних служб
Правова підтримка та адвокація	Інформування про права, допомога в оформленні статусу ВПО, соціальних виплат, документів, захист житлових, трудових і майнових прав	Юридичні консультації, правопросвітницькі заходи, супровід звернень до органів влади, адвокаційні кампанії	Правозахисні організації, юристи-волонтери, центри безоплатної правової допомоги, громадські об'єднання
Освітня та	Доступ до освіти,	Курси, тренінги,	Освітні установи,

Напрямок соціальної підтримки ВПО громадськими організаціями	Зміст підтримки	Форми й методи	Суб'єкти
професійна інтеграція	професійної підготовки, перекваліфікації, працевлаштування, розвитку підприємницьких навичок	консультації з працевлаштування, підтримка самозайнятості, ярмарки вакансій, освітні програми	громадські організації, центри зайнятості, роботодавці, міжнародні партнери
Культурна та громадська інтеграція	Включення ВПО у життя громади, формування соціальних зв'язків, подолання упереджень, розвиток почуття належності до громади	Культурні заходи, зустрічі, волонтерські акції, клуби за інтересами, громадські ініціативи, інтеграційні проекти	Громадські організації, ініціативні групи ВПО, місцеві органи влади, заклади культури, молодіжні організації
Інформаційна та цифрова підтримка	Надання актуальної інформації про послуги, допомогу, права, можливості навчання, працевлаштування та соціального захисту	Онлайн-консультації, гарячі лінії, інформаційні кампанії, соціальні мережі, електронні сервіси, навчання цифровій грамотності	Громадські організації, органи місцевого самоврядування, міжнародні партнери, інформаційні центри, волонтерські ініціативи

Окреслені напрями соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб засвідчують, що діяльність громадських організацій має комплексний і багаторівневий характер. Кожен із цих напрямів спрямований на задоволення окремих потреб цільової групи, однак реальна інтеграція таких осіб у життя територіальної громади можлива лише за умови їхнього взаємного поєднання.

Матеріально-побутова допомога сама по собі не забезпечує повного відновлення життєвих ресурсів людини, якщо вона не супроводжується психологічною та соціальною підтримкою. Так само правова обізнаність не може гарантувати економічної самостійності без доступу до освіти, професійної підготовки та можливостей працевлаштування. Культурна й громадянська інтеграція також стає реальною лише тоді, коли людина має задоволені базові потреби, відчуває безпеку та стабільність у новому середовищі.

Окремого значення набуває цифрова підтримка, яка виступає важливим

інструментом розширення доступу до соціальних послуг. Особливо актуальною вона є для сільських і віддалених громад, де саме технологічні рішення дають змогу подолати просторову віддаленість, зменшити бар'єри у доступі до допомоги та зробити систему підтримки більш інклюзивною для людей з інвалідністю.

Саме тому роботу громадських організацій варто розглядати не як сукупність окремих заходів чи тимчасових ініціатив, а як цілісну систему соціальної підтримки. Вона функціонує у взаємодії з органами місцевого самоврядування, соціальними службами, освітніми, медичними установами та іншими учасниками соціальної політики.

Головна перевага недержавних організацій полягає в їхній здатності поєднувати різні форми допомоги, швидко реагувати на актуальні потреби людей, враховувати індивідуальні життєві обставини та створювати умови для гідного життя. Завдяки цьому внутрішньо переміщені особи отримують більше можливостей для соціального відновлення, самореалізації та активної участі в житті приймаючої громади й суспільства загалом.

2.2. Проблеми та перспективи підвищення ефективності діяльності недержавних організацій у роботі з ВПО

Громадська активність, розвинені соціальні зв'язки та здатність місцевих спільнот до самоорганізації є важливими чинниками покращення якості життя

населення. Особливого значення вони набувають в умовах масового внутрішнього переміщення, спричиненого повномасштабним вторгненням в Україну. Вимушене залишення домівок великою кількістю людей поставило перед суспільством складне завдання – забезпечити ВПО належною підтримкою, ресурсами для адаптації та умовами для поступової інтеграції в нове середовище.

У цьому процесі недержавні організації виконують одну з ключових ролей, оскільки вони безпосередньо долучаються до надання допомоги у сфері житлового забезпечення, медичної підтримки, освіти, соціальних послуг, консультування та психосоціального супроводу. Для підвищення ефективності такої діяльності доцільно вдосконалювати механізми збору й аналізу інформації про потреби внутрішньо переміщених осіб, розробляти прозорі та дієві способи розподілу ресурсів, а також посилювати підтримку їхнього психологічного й соціального благополуччя.

Важливим принципом надання допомоги ВПО має бути гнучкість та інклюзивність. Це означає, що підтримка повинна враховувати різноманітність життєвих ситуацій, потреб, віку, стану здоров'я, сімейного становища та соціального контексту, у якому перебувають переміщені особи. Ефективному вирішенню проблем внутрішнього переміщення сприяє також розвиток партнерства між недержавними організаціями, органами державної влади, місцевим самоврядуванням і самими громадами. Саме така взаємодія дає змогу забезпечити більш стійку, адресну та довготривалу підтримку цієї вразливої категорії населення.

Вимушене переселення суттєво вплинуло на матеріальне становище багатьох домогосподарств, зокрема призвело до скорочення доходів, втрати роботи, житла та звичних джерел забезпечення. Подолання цих проблем можливе через поєднання ефективної системи соціального захисту, сприяння зайнятості та активної участі недержавних організацій. Розгляд соціально-трудова інклюзії як важливого напрямку економічного розвитку дозволяє окреслити шляхи покращення підтримки ВПО через посилення взаємозв'язку

між соціальними внесками, системою соціального забезпечення, ринком праці та недержавним сектором.

Зростання участі населення в економічному житті може бути забезпечене шляхом удосконалення соціального захисту, зокрема через посилення страхових механізмів і розвиток практик соціальної підтримки. Такий підхід передбачає тіснішу взаємодію між інститутами ринку праці, соціальними службами, громадськими організаціями та іншими суб'єктами підтримки. Він також відповідає сучасним міжнародним підходам до інклюзивного розвитку, які підтримуються такими організаціями, як ПРООН, Міжнародна організація праці, Всесвітній економічний форум, Європейська комісія та Міжнародний центр політики інклюзивного зростання. Подібні принципи вже застосовуються у практиці багатьох розвинених країн.

Збереження й розвиток функцій громадських організацій та інститутів самоорганізації населення є важливим показником зрілості громадянського суспільства. Їхня діяльність сприяє зміцненню демократичних процесів, підвищенню рівня політико-правової культури та активнішій участі громадян у вирішенні суспільно значущих питань. Соціальні виклики, пов'язані з внутрішнім переміщенням, стали поштовхом до активізації волонтерського руху, посилення роботи соціальних служб і розвитку інфраструктури підтримки населення.

Процес надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам у діяльності недержавних організацій охоплює низку взаємопов'язаних етапів. Передусім недержавні організації співпрацюють із представниками влади, місцевими структурами та іншими зацікавленими сторонами для виявлення ВПО, визначення їхніх реальних потреб і пріоритетних проблем. На основі цієї інформації вони розробляють програми допомоги, які враховують особливості різних груп переселенців.

До таких програм можуть входити житлова підтримка, медична допомога, освітні можливості, професійна підготовка, сприяння працевлаштуванню, гуманітарна допомога та соціальний супровід. Важливим завданням

недержавних організацій є також координація з державними установами, місцевими громадами, міжнародними партнерами та іншими стейкхолдерами. Така взаємодія дозволяє уникати дублювання зусиль, раціонально використовувати наявні ресурси та підвищувати результативність підтримки.

Окреме місце в роботі недержавних організацій займає психосоціальна допомога. Вона спрямована на зниження рівня стресу, емоційну стабілізацію, підтримку психологічного здоров'я та поступове відновлення відчуття безпеки у ВПО. Крім того, недержавні організації здійснюють моніторинг і оцінювання ефективності власних програм, що дає змогу своєчасно виявляти недоліки, коригувати дії та покращувати якість послуг. Вони також виконують адвокаційну функцію, захищаючи права ВПО та сприяючи їхній інтеграції в нове соціальне середовище.

Надання допомоги внутрішньо переміщеним особам потребує постійної співпраці, координації та врахування індивідуальних потреб цієї групи населення. У цьому контексті недержавні організації виступають важливими посередниками між ВПО, місцевими громадами, державними структурами та іншими суб'єктами соціальної політики.

Водночас процес надання соціальної допомоги потребує подальшого вдосконалення. Серед основних проблем, які ускладнюють діяльність громадських організацій, можна виокремити нестачу фінансових ресурсів, недостатню координацію між різними організаціями, обмежену участь громадського сектору у формуванні соціальних програм, а також нерівномірний доступ ВПО до якісних послуг.

Для подолання цих викликів доцільно реалізувати низку рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності, доступності та якості соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам:

- ✓ Необхідно збільшити державне фінансування громадських організацій, які надають соціальну допомогу ВПО, а також розширити можливості співфінансування з боку приватного сектору, міжнародних фондів і донорських організацій.

- ✓ Варто розробити ефективні механізми співпраці між громадськими організаціями, державними установами, міжнародними партнерами та місцевими громадами, щоб уникати дублювання діяльності й забезпечувати раціональне використання ресурсів.
- ✓ Доцільно створити умови для активнішої участі громадських організацій у процесах розроблення, обговорення та впровадження політик у сфері соціальної допомоги. Це може здійснюватися через участь у громадських слуханнях, робочих групах, консультаціях і міжсекторальних платформах.
- ✓ Державні та міжнародні програми мають підтримувати навчання і підвищення кваліфікації працівників громадських організацій, щоб вони могли надавати якісні, професійні та комплексні послуги.
- ✓ Громадським організаціям варто розвивати партнерство з бізнесом, освітніми й науковими установами, іншими громадськими ініціативами та благодійними фондами. Це сприятиме залученню додаткових ресурсів, експертизи та інноваційних підходів.
- ✓ Важливо впроваджувати сучасні цифрові інструменти, зокрема онлайн-платформи, електронні сервіси, мобільні застосунки та засоби дистанційної комунікації, які можуть полегшити доступ ВПО до послуг і підвищити ефективність їх надання.
- ✓ Необхідно активніше залучати місцеві громади до ухвалення рішень і реалізації програм підтримки. Це допоможе краще враховувати місцевий контекст і реальні потреби внутрішньо переміщених осіб.
- ✓ Громадські організації мають забезпечувати прозорість і відкритість своєї діяльності, зокрема шляхом оприлюднення фінансових звітів, результатів роботи та процедур ухвалення рішень.
- ✓ Систематичний моніторинг і оцінювання діяльності громадських організацій дозволить своєчасно виявляти проблеми, аналізувати ефективність програм і вдосконалювати механізми допомоги.
- ✓ Держава та міжнародні організації можуть підтримувати інноваційні

проекти у сфері соціальної допомоги ВПО, зокрема експериментальні моделі підтримки, які згодом можуть бути масштабовані.

- ✓ Доцільним є створення централізованих інформаційних платформ для збору, оновлення та обміну даними між громадськими організаціями, органами влади та іншими стейкхолдерами. Це сприятиме кращій координації та доступу до актуальної інформації.
- ✓ Важливо розвивати програми громадянської освіти, спрямовані на підвищення обізнаності суспільства про проблеми ВПО, їхні потреби, права та можливі шляхи підтримки.
- ✓ Під час надання послуг необхідно враховувати специфічні потреби різних категорій ВПО, зокрема людей з інвалідністю, осіб похилого віку, сімей з дітьми, самотніх батьків та інших вразливих груп.
- ✓ Варто запровадити дієві механізми збору зворотного зв'язку від ВПО та користувачів соціальних послуг. Це дозволить постійно вдосконалювати програми допомоги відповідно до реальних очікувань і потреб отримувачів.
- ✓ Доцільним є створення мережі адвокатів, консультантів і правозахисників, які спеціалізуюватимуться на захисті прав ВПО та просуванні політик, що відповідають їхнім інтересам.
- ✓ Необхідно проводити тренінги, семінари та безкоштовні курси для працівників громадських організацій, щоб підвищити їхню професійну спроможність і якість надання допомоги внутрішньо переміщеним особам та іншим вразливим категоріям населення.

Реалізація цих рекомендацій може суттєво покращити процес надання соціальної допомоги ВПО громадськими організаціями, зробити його більш ефективним, скоординованим, прозорим і результативним.

Отже, удосконалення соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб є важливою умовою забезпечення їхніх базових потреб, підвищення якості життя та успішної інтеграції в приймаючі громади. Недержавні організації залишаються одними з головних учасників цього процесу, однак їхня

ефективність залежить від наявності стабільного фінансування, належної координації, участі у формуванні політик, професійної підготовки кадрів і партнерської взаємодії з державними, місцевими та міжнародними структурами. Саме комплексне вирішення цих питань дозволить посилити спроможність недержавного сектору та забезпечити більш якісну допомогу внутрішньо переміщеним особам.

ВИСНОВКИ

Проведене теоретичне дослідження та узагальнення підтвердили досягнення поставленої мети та виконання окреслених на початку роботи завдань, що дало змогу сформулювати висновки:

1. У роботі проаналізовано теоретичні засади надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам. Розкрито зміст цього поняття, а також визначено основні види підтримки, що відповідають актуальним потребам ВПО. До таких форм допомоги належать матеріальна, психосоціальна, медична та інші види підтримки, спрямовані на подолання складних життєвих обставин, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи після вимушеного залишення місця постійного проживання.
2. Соціальна робота з ВПО потребує комплексного підходу, який поєднує гуманітарну, соціальну, психологічну, правову та освітню підтримку. Саме такий підхід демонструють недержавні організації, адаптуючи свої програми до реальних потреб переселенців.
3. Діяльність НДО є критично важливою для забезпечення доступу до соціальних послуг, особливо у громадах, де державні інституції не можуть задовольнити зростаючий попит. Гнучкість та оперативність недержавного сектора дозволяють швидше реагувати на кризові ситуації.
4. Підвищення ефективності роботи можливе через удосконалення партнерства між НДО, органами влади та місцевими громадами, а також через забезпечення стабільного фінансування, підготовку кадрів та розвиток інфраструктурної доступності.
5. Здійснено аналіз сучасного стану діяльності недержавних організацій в Україні, зокрема їхньої ролі у сфері соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб.
6. На основі проведеного дослідження сформульовано рекомендації щодо покращення процесу надання соціальної допомоги внутрішньо

переміщеним особам недержавними організаціями. Зокрема, доцільним є збільшення державного фінансування організацій, які працюють у сфері соціальної підтримки ВПО, а також розширення можливостей співфінансування за участю приватного сектору, міжнародних фондів і донорських інституцій. Важливим напрямом є створення ефективних механізмів співпраці між різними організаціями, державними структурами, місцевим самоврядуванням і міжнародними партнерами з метою уникнення дублювання зусиль та раціонального використання наявних ресурсів. Не менш важливо забезпечити активну участь недержавних організацій у розробленні та впровадженні політик у сфері соціальної допомоги.

7. Державні та міжнародні програми мають сприяти професійному навчанню й підвищенню кваліфікації працівників недержавних організацій. Самі організації, своєю чергою, повинні розвивати міжсекторне партнерство, упроваджувати інноваційні технології, посилювати прозорість і відкритість власної діяльності. Важливим також є залучення місцевих громад до процесів ухвалення рішень, розвиток програм громадянської освіти, а також урахування специфічних потреб різних категорій внутрішньо переміщених осіб, зокрема людей з інвалідністю, осіб похилого віку, сімей з дітьми, малозабезпечених та інших вразливих груп. Таким чином, удосконалення діяльності недержавних організацій у сфері соціальної допомоги ВПО має ґрунтуватися на комплексному, партнерському та індивідуально орієнтованому підході.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О. Денисюк та ін. ; ред.: О. Епель, Т. Лях, І. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47338/> (дата звернення: 27.07.2025).
2. Беспалова О. І. Особливості визначення прав біженців в міжнародному законодавстві / О. І. Беспалова // Здійснення та захист прав внутрішньо переміщених осіб : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (20 квіт. 2017 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний ун-т ; за заг. ред. О. Я. Рогача, Я. В. Лазура, М. В. Менджул. – Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2017. – С. 10 – 19.
3. Благодійний Фонд Відновлення України. Відновлення України. URL: <https://bfvu.org/> (дата звернення: 21.03.2025).
4. Благодійний фонд «Стабілізуєш Суппорт Сервісез». [Електронний ресурс] – URL: <https://sss-ua.org/> (дата звернення: 25.01.2026)
5. Будник О., Карелін С., Корнилюк С. Звіт за результатами комплексного дослідження забезпечення потреб та дотримання прав внутрішньо переміщених осіб, березень 2016, 42 с. URL: http://www.ombudsman.gov.ua/files/alena/!IDP_Report_CPSA.pdf. (дата звернення 05.10.2025).
6. Внутрішньо переміщені особи / УВКБ ООН (The UN Refugee Agency) [Електронний ресурс]. – URL: <http://unhcr.org.ua/uk/novini/novyny/1293-vnutrishno-peremishcheni-osobi> (дата звернення: 25.01.2026)
7. Газізова О. Шляхи подолання соціокультурних конфліктів у процесі інтеграції внутрішньо переміщених осіб у нові територіальні громади. Українознавчий альманах. 2019. Вип. 25. С. 44–48. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2019.25.7>
8. Гуменчук О. Внутрішньо переміщені особи як особливий об'єкт соціальної роботи. URL: https://censor.net.ua/forum/3136166/vnutrshno_peremschen_osobi_yak_osobliviyi_obkt_sotsalno_roboti

9. Гунько С., Лях Т., Карпенко О. Публічний простір як інструмент розвитку соціальної згуртованості громади. *Humanitas*. 2023. № 2. С. 218–224. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.32> (дата звернення: 27.07.2025).
10. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 332 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/332-2022-%D0%BF>
11. Джерело підтримки – Про нас. Джерело підтримки – Про нас. URL: <https://wellspring.dp.ua/> (дата звернення: 27.03.2025).
12. Діброва О. В., Лях Т. Л. Громадянська активність і соціальна згуртованість як рушії відновлення й розвитку деокупованих територій. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. № 4. С. 70–76. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-4-70-76>
13. Діхтяренко А. Потреби та проблеми внутрішньо переміщених осіб. / А.Діхтяренко, [Електронний ресурс] – URL: <http://www.khpg.org/en/pda/index.php?id=1451930074> (дата звернення: 25.01.2026)
14. Дуля А., Лехолетова М. Аналіз діяльності державних та недержавних організацій щодо надання соціальних та медичних послуг ВПО, які живуть з ВІЛ в Україні. *Social work and education*. 2025. № 12 (1). С. 19–33. URL: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.1.2> (дата звернення: 27.07.2025).
15. Дуля А., Лехолетова М., Лях Т. Особливості соціальної роботи з особами з інвалідністю внаслідок війни. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2024. № 98. С. 42–46. URL: <https://doi.org/10.31392/udu-nc.series5.2024.98.08> (дата звернення: 27.07.2025).
16. Дуля А., Лютий В. Досвід представництва інтересів внутрішньо переміщених осіб недержавними організаціями. *Humanitas*. 2023. № 3. С. 15–22. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.3> (дата звернення: 27.07.2025).
17. Зверева І. Д. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг.

ред. проф. І. Д. Зверєвої. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с.

18. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб. Ми – громадська організація Право. URL: <https://pravongo.org/direction-work/intehratsiya-vnutrishno-peremishchenykh-osib> (дата звернення: 23.03.2026).

19. Карпенко О., Спіріна Т., Лехолетова М. Міждисциплінарна взаємодія у наданні соціальних послуг вразливим групам населення. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2025. № 1. С. 42–50. URL: <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2025-1-42-50> (дата звернення: 27.07.2025). 21 ISSN: 2786-4715 (Print), ISSN: 2786-4723 (Online)

20. Конвенція про статус біженців. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_011

21. Конституція України : Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

22. Котух О. В. Психологічне благополуччя внутрішньо переміщеної особи: адаптація та інтеграція в нову громаду. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». 2023. № 1. С. 56–61. <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2023-1-7>

23. Лехолетова М., Лях Т., Сапіга С. Соціально-педагогічна підтримка батьків дітей із особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Social work and social education. 2024. № 1(12). С. 89–96. URL: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(12\).2024.305129](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(12).2024.305129) (дата звернення: 27.07.2025).

24. Лехолетова М., Дуля А., Спіріна В. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади. Соціальна робота та психологія: освіта і наука. 2025. № 1. С. 30–36. URL: <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-1-5> (дата звернення: 27.07.2025).

25. Лютий В., Дуля А. Сім'ї внутрішньо переміщених осіб з дітьми: потреби та стратегії опанування складними обставинами. Ввічливість. Humanitas. 2023. № 1. С. 49–58. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.7>

26. Лях Т., Спіріна Т., Ковтун Є. Розвиток соціальної згуртованості територіальної громади. *Vvichlyvist. Humanitas*. 2023. № 3. С. 41–48. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.7>

27. Міністерство соціальної політики України. Внутрішньо переміщені особи. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/19168.html>.

28. Наливайко Л. Р., Мінакова Є. В. Проблеми забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб та напрями їх вирішення. Правнича освіта та юридична клінічна практика: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДУВС, 08.12.2021). 2021. С. 90–92.

29. НДО у зовнішньому середовищі: організаційні проблеми та можливості розвитку: аналітичний звіт за результатами комплексного дослідження, проведеного на замовлення Форуму НДО в Україні. Київ, 2018. 47 с. [Електронний ресурс] – URL: http://www.ngoforum.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/NGOF_NGOsanalysis.pdf (дата звернення: 10.01.2024)

30. Павлик Н. П., Гордон М. В., Оленцевич Н. В. Соціальна інтеграція людей зі статусом ВПО у приймаючих громадах: результати опитування. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. № 2. С. 73–79.

31. Панькова О. В., Касперович О. Ю. Напрями та механізми участі інститутів громадянського суспільства у створенні захищеного простору внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Український соціум*. 2018. № 4(67). С. 53–69.

32. Петрочко Ж. В., Карпенко О. Г., Лютий В. П. Соціальна активність особистості у територіальній громаді. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. № 2. С. 80–86.

33. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.01.2024 № 94 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/94-2024-%D0%BF>

34. Про внесення змін до Закону України “Про забезпечення прав і

свобод внутрішньо переміщених осіб” щодо деяких питань забезпечення внутрішньо переміщених осіб житлом для тимчасового проживання : Закон України від 08.11.2023 № 3446-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3446-20>

35. Про внесення змін до Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2026 № 390 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/390-2026-%D0%BF>

36. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII (редакція від 05.03.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 27.03.2026).

37. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII (редакція від 15.11.2024). URI: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 27.03.2026).

38. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 312-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text>

39. Реут А.Г. Система державної соціальної допомоги в Україні: сучасні виклики та вплив на бідність. Демографія та соціальна економіка. 2015. No 1 (23) С.44-54.

40. Селіхов К. С. Діяльність громадських організацій у наданні соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні : магістерська робота. Чорноморський національний університет імені Петра Могили. 2024. URL: https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3316/1/%D0%9C%D0%A0_%D0%A1%D0%B5%D0%BB%D1%96%D1%85%D0%BE%D0%B2%20%D0%9A.%D0%A1..pdf

41. СклярOVA І. Потреби ВПО у воєнний час: досвід громадського

сектора України на прикладі ініціативи Shelter Ukraine. Соціологічні студії. 2022. № 2(21). С. 57–67. <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2022-02-57-67>

42. Спіріна Т., Котелевець А., Дуля А. Огляд досвіду проектної діяльності неурядових організацій щодо соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб. Науковий журнал Хортицької національної академії. 2025. № 12 (1). С. 107–110. URL: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2025-12-19> (дата звернення: 01.12.2025).

43. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023 році : аналітична доповідь / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2024. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-11/ad_gromad_suspilstvo-2023_15112024.pdf

44. Чвортко Л. А., Кроватко Д. О., Бондарева К. І. Напрями сприяння економічному включенню вимушено переміщених осіб в Україні. Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції 1–2 березня 2024 року : збірник наукових праць. Вінниця : ВНТУ2024. С. 67–69.

45. Шкуро В., Ворона О. Впровадження доступності та інклюзивності в процесі розвитку громад та територій України. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2023. № 1(52). С. 242–246. URL: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.52.242-246> (дата звернення: 27.07.2025).

ДОДАТКИ

Основні напрями діяльності недержавних організацій з внутрішньо переміщеними особами

№	Напрямок діяльності	Зміст допомоги	Приклади форм роботи
1	Гуманітарна допомога	Забезпечення ВПО продуктами харчування, одягом, засобами гігієни, медикаментами, речами першої необхідності	Пункти видачі допомоги, гуманітарні набори, благодійні акції
2	Соціальна підтримка	Допомога у пристосуванні до нових умов життя, підтримка сімей, дітей, людей похилого віку	Соціальний супровід, консультації, підтримка сімей у складних життєвих обставинах
3	Правова допомога	Консультації щодо статусу ВПО, соціальних виплат, житлових, трудових і майнових прав	Юридичні консультації, допомога із заявами, зверненнями, документами
4	Психологічна підтримка	Допомога у подоланні стресу, тривожності, емоційного виснаження, наслідків вимушеного переміщення	Індивідуальні консультації, групи підтримки, тренінги, арттерапія
5	Освітня підтримка	Сприяння доступу дітей і дорослих до освіти, курсів, перекваліфікації	Освітні програми, тренінги, курси цифрової грамотності
6	Працевлаштування та економічна інтеграція	Допомога у пошуку роботи, професійній адаптації, започаткуванні власної справи	Консультації з працевлаштування, ярмарки вакансій, грантові програми
7	Інтеграція у громаду	Налагодження зв'язків між ВПО та місцевими жителями, залучення до громадського життя	Культурні заходи, клуби за інтересами, волонтерські ініціативи

Основні проблеми внутрішньо переміщених осіб

Група проблем	Зміст проблем
Соціальні проблеми	Втрата житла, складнощі з орендою, безробіття, зниження рівня доходів, потреба у соціальній допомозі, складність адаптації у новій громаді
Правові проблеми	Оформлення або відновлення документів, отримання статусу ВПО, доступ до соціальних виплат, захист житлових і майнових прав, вирішення трудових питань
Психологічні проблеми	Стрес, тривожність, емоційне виснаження, почуття невизначеності, втрата соціальних зв'язків, труднощі адаптації дітей і дорослих
Економічні проблеми	Втрата роботи або бізнесу, нестача коштів, труднощі з працевлаштуванням, потреба у перекваліфікації
Освітні проблеми	Адаптація дітей до нових навчальних закладів, нестача техніки для онлайн-навчання, переривання освітнього процесу
Медичні проблеми	Доступ до медичних послуг, ліків, лікування хронічних захворювань, психологічної та реабілітаційної допомоги

Приклад візуальної схеми: “Роль недержавних організацій у підтримці ВПО”

Недержавні організації

1. Виявлення потреб ВПО

Опитування, консультації, моніторинг ситуації у громаді.

2. Надання первинної допомоги

Продукти, одяг, засоби гігієни, тимчасове житло, медикаменти.

3. Соціальний і правовий супровід

Допомога з документами, статусом ВПО, соціальними виплатами, консультаціями.

4. Психологічна підтримка

Індивідуальні консультації, групи підтримки, робота з дітьми та сім'ями.

5. Інтеграція у громаду

Працевлаштування, навчання, культурні заходи, участь у громадських ініціативах.

6. Довгострокова підтримка

Адаптація, самозайнятість, розвиток соціальних зв'язків, участь у прийнятті рішень.

Приклади недержавних організацій, які працюють з ВПО в Україні

Назва організації	Основні напрями діяльності
Благодійний фонд “Право на захист”	Правова допомога, захист прав ВПО, консультації, адвокація
ГО “Група впливу”	Захист прав ВПО, участь переселенців у прийнятті рішень, аналітика
Карітас України	Гуманітарна, соціальна, психологічна допомога, підтримка сімей
Український Червоний Хрест	Гуманітарна допомога, підтримка вразливих груп, медико-соціальна допомога
Благодійний фонд “Восток SOS”	Евакуація, гуманітарна допомога, юридична та психологічна підтримка
Благодійний фонд “Рокада”	Соціальна підтримка, інтеграція ВПО, робота з громадами

Узагальнена модель допомоги ВПО недержавними організаціями

Етап допомоги	Мета	Очікуваний результат
1. Виявлення потреб	З'ясувати актуальні проблеми ВПО	Сформовано перелік першочергових потреб
2. Надання гуманітарної допомоги	Забезпечити базові потреби людини або сім'ї	Зменшення гострої соціальної вразливості
3. Консультування	Надати інформацію про права, послуги й можливості	ВПО краще орієнтуються у доступній допомозі
4. Соціальний супровід	Підтримати адаптацію до нових умов	Покращення соціальної стабільності
5. Психологічна підтримка	Допомогти подолати стрес і наслідки переміщення	Емоційне відновлення, зниження тривожності
6. Інтеграція у громаду	Сприяти включенню ВПО у місцеве життя	Посилення соціальних зв'язків і самостійності
7. Оцінка результатів	Визначити ефективність допомоги	Удосконалення програм підтримки

Початок форми

Кінець форми